

عنوان مقاله

مراتب توحید در دعای جوشن کبیر

استاد راهنما:

حجت الاسلام و المسلمین رسول مژرئی

گردآورندگان:

فاطمه سادات قادریان، سپیده معماری، معصومه خمر

مدرسۀ علمیه عالی الزهراء(س) گلستان(گران)

۹۷ آذر

چکیده:

این مقاله با عنوان مراتب توحید در دعای جوشن کبیر مورد بررسی و مطالعه قرار گرفته است، تابه این سوال پاسخ داده شود که مراتب توحیدی در دعای جوشن کبیر به چه صورتی است. تحقیق از نوع تحقیقات کتابخانه ایی، و روش بکار رفته در آن اسنادی است و تحقیق داده ها با استفاده از روش تحلیل محتوا صورت گرفته است؛ از مهم ترین یافته های این تحقیق مشخص نمودن چرایی بعضی اسماء و صفات الهی در دعای جوشن کبیر که بیانگر توحید ذاتی و صفاتی و افعالی می باشند، است.

کلید واژه: توحید، جوشن کبیر، دعا، مراتب.

فهرست مطالب

۱	بخش اول: کلیات
۲	تبیین مساله:
۳	اهمیت و ضرورت:
۴	پیشینه:
۷	اهداف و سوالات:
۸	بخش دوم: مفهوم شناسی
۹	الف) مفهوم شناسی توحید:
۹	۱- تعریف اصطلاحی توحید ذاتی:
۱۰	توحید ذاتی از دیدگاه فلاسفه:
۱۳	۲- تعریف لغوی توحید صفاتی:
۱۵	دیدگاه ابن سینا: اتحاد مصدقی و اتحاد مفهومی اسماء و صفات حق تعالی:
۱۸	اقسام توحید صفاتی:
۱۹	مصادیق صفات ذاتی خداوند:
۱۹	۱- حیات:
۱۹	۲- قدرت:
۲۰	مصادیق صفات فعلی خداوند:
۲۰	۱- توحید در خالقیت:
۲۳	۳- تعریف لغوی توحید افعالی:
۲۳	تعریف اصطلاحی توحید افعالی:
۲۶	بخش سوم:
۲۶	اسماء و صفات توحیدی دعای جوشن کبیر

۲۷	فصل اول: اسماء وصفات ذات در ساحت توحید ذاتی.
۲۷	توحید ذاتی:
۲۷	۲- واحد:
۲۷	معنی لغوی احاد:
۲۸	احد در قرآن:
۳۰	معنی لغوی واحد:
۳۱	کاربرد واحد در قرآن:
۳۲	فرق بین احد و واحد:
۳۳	۲- صمد:
۳۳	معنای لغوی صمد:
۳۳	کاربرد صمد در قرآن:
۳۵	صمد در دعای جوشن کبیر:
۳۶	۳- علم:
۳۶	معنای لغوی علم:
۳۶	معنای اصطلاحی علم:
۳۷	علم خداوند به ذات خود:
۴۳	فصل دوم: اسماء وصفات در ساحت توحید صفاتی
۴۴	اسماء وصفات ذات در ساحت توحید صفاتی
۴۴	توحید صفاتی:
۴۴	معنای لغوی سمیع وبصیر:
۴۴	علت توصیف خداوند به سمیع وبصیر:
۴۶	تفسیر سمیع در دعای جوشن کبیر:

۴۷	معنای لغوی جبار:.....
۴۷	جبار در قرآن:.....
۴۹	نظرات مختلف در معنای جبار:.....
۵۱	۵-۴-جمال و جلال:.....
۵۱	معنای لغوی جمال:.....
۵۱	کاربرد جمال در قرآن:.....
۵۱	کاربرد جلال در قرآن:.....
۵۲	جلال در دعای جوشن کبیر:.....
۵۳	معنای اصطلاحی جلال و جمال:.....
۵۶	فصل سوم: اسماء و صفات در ساحت توحید افعالی دعای جوشن کبیر.....
۵۷	اسماء و صفات ذات در ساحت توحید افعالی.....
۵۷	معنای لغوی خلق:.....
۵۷	معنای اصطلاحی خلق:.....
۵۹	کاربرد خلق در قرآن:.....
۶۱	۲-رازق:.....
۶۱	معنای لغوی رازق:.....
۶۱	کاربرد رازق در قرآن:.....
۶۲	رازق در دعای جوشن کبیر:.....
۶۳	موارد کاربرد مالک و مشتقات آن در قران:.....
۶۶	ویژگی ها و اوصاف مالکیت و فرمان روایی خداوند:.....
۶۶	مالکیت حقیقی:.....
۶۸	معنای لغوی رب:.....

نتیجه:

در این تحقیق به مطالعه و بررسی برخی اسماء ذاتی، صفاتی و افعالی پرداخته ایم و چند اسم از اسماء ذاتی، صفاتی و افعالی در دعا جوشن کبیر را انتخاب کرده و از نظر لغوی و تفسیری و آراء اندیشمندان مورد بررسی قرار داده ایم، که این اسماء بارها در قرآن و ادعیه بیان شده اند و دعای جوشن کبیر یکی از ادعیه ای است که مملو از اسماء باری تعالی می باشد. متکلمان و عارفان درباره هر یک از اسماء الهی نظرات مختلفی دارند؛ مثلا در بحث توحید ذاتی در کلمه علم، در چگونگی علم ذاتی خداوند آراء مختلفی بیان شده است، برخی علم خداوند به موجودات را در مقام ذات و قبل از ایجاد آنها، لازمه علم خداوند به ذات خود می دانند و برخی دیگر معتقدند، علم پیشین خداوند به موجودات، حضوری و اجمالی است و به وجود آنها تعلق دارد. و یا در بحث توحید صفاتی درباره کلمات سمیع و بصیر، سمیع بودن باری تعالی را به علم او به مسوعات و بصیر بودنش را به علم او به مبصرات برگشت داده اند و برخی این صفات را مستقل و جدا از هم می دانند. و در مسئله توحید افعالی، کلمه مالک را برخی دارنده عین و ذات چیزی، و ملک و ملیک را صاحب تدبیر دانسته اند. پس در بسیاری از مواردی که ملک و مالک درباره آنها به کار رفته، هم می توانند عین باشند و هم تدبیر. برخی، مالکیت اعتباری او را نپذیرفته اند. برخی بر این نوع مالکیت، اشکال ثبوتی قائل اند و اعتبار آن را لغو و باطل می دانند. و در نتیجه آنکه، به طور واقعی و کامل نمی توان اسماء الهی را تبیین و درک کرد و شتاخت تک تک این اسماء والامرتبه نیاز به دقت و بررسی بالایی دارد.

پیشنهادات: پیشنهاد می شود در تحقیقات بعدی درخصوص این دعا، به تحقیق درباره شرح مثلا، فقط اسماء صفاتی در دعا پرداخت و چرازی و همه جوانب آن را مورد کنکاش و بررسی قرار داد.

منابع

*قرآن

*نهج البلاغه

- ١.اللوسى، سيد محمود،روح المعانى در تفسیر قرآن(١٣٦٣)، دارالكتب علميه،نشر عبدالله نوراني: تهران.
٢. ابن سينا، حسين بن عبدالله بن حسن بن على (٨٣٦٣) ، الشفاء الالهيات، تحقيق الاستاذين الأب قنواتي و سعيد زيد، تهران : انتشارات ناصر خسرو.
٣. ابن سينا،حسين بن عبدالله(١٣٦٣)،الشفاء الالهيات، تهران: انتشارات ناصر خسرو.
- ٤._____، الاشارات والتنبيهات، مع الشرح لنصيرالدين طوسى و شرح الشرح لقطبالدين رازى ١٤٠٣، _____، تهران.
٥. _____، ١٣٨٣، پنج رساله، چاپ دوم، تهران:نشر بوعلى سينا.
٦. ابن عربى، محمد بن على، (١٣٤٠)، ج ٤ رحمة من الرحمن فى تفسير و اشارات القرآن، بي جا.
- ٧.التهانوى، محمد على(بيتا)، كشاف اصطلاحات الفنون، ج ٢، نشر:مكتب لبنان.
٨. بيضاوى،عبدالله بن عمر، تفسير بيضاوى ١٣٨٩، ج ٥، انوار التنزيل و اسرار التأويل :تهران: ناشر خانه كتاب
٩. بستان آبادى، بطرس،(١٣٥٦) ، محیط المحيط: قاموس مطول لللغة العربية، نشر مكتب لبنان.
- ١٠.تفلیسی، حبیش بن ابراهیم(١٣٧١)، وجوه قرآن، ناشر:دانشگاه تهران .

١١. جوادی آملی عبدالله ، ، توحید در قرآن (١٣٩٤) ، قم: نشر اسراء.
١٢. جیلانی، عبدالکریم بن ابراهیم، الانسان الكامل فی معرفة الاخر و الاول (١٣٤٣)، ج ١، دار الكتب العلمية، قاهره
١٣. راغب اصفهانی حسین بن محمد (١٣٨٧)، مفردات راغب ج ٢، قم: نشر نوید اسلام
١٤. محمدی ری شهری محمد (١٣٨٥)، برجکار، رضا، محسنی نیا، محمدرضا، دانش نامه عقاید اسلامی، ج ٧، ص ٣٥، چاپ اول، قم: سازمان چاپ و نشر دارالحدیث.
١٤. زنوزی، عبد الله بن بیر مقلی بابا خان، (١٣٨١)، لمعات الهیه، ناشر: موسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران: تهران.
١٥. سبزواری هادی (١٣٧٩)، شرح المنظومه، تهران: نشر ناب.
١٦. _____، (١٣٧٥) شرح جوشن کبیر، نشردانشگاه تهران، چاپ دوم: تهران.
١٧. سبحانی، جعفر ، محمدرضایی (١٣٨٤) ، اندیشه اسلامی، قم، انتشارات نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، نشر معارف
١٨. صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (١٣٣٧) ، الحکمه المتعالیه فیالاسفار العقلیه الاربعه، تهران.
١٩. _____، محمد بن ابراهیم (١٣٦٣)، المبدأ و المعاد، به اهتمام عبدالله نوری، مؤسسه مطالعات اسلامی دانشگاه مک گیل با همکاری دانشگاه تهران.
٢٠. _____، محمد بن ابراهیم (١٣٨٠)، الحکمه المتعالیه فیالاسفار العقلیه الاربعه ، ج، انش دانشگاه قم انتشارات اشراق: قم.

٢١. طباطبائی، محمد حسین (۱۳۶۲)، نهایه الحکم، ج ۱، قم.
- _____ ٢٢. _____ ، تفسیر قرآن در المیزان، ج ۲۸. دفتر انتشارات جامع مدرسین ، قم، چاپ پنجم.
٢٣. طبرسی، فضل بن حسن (۱۳۷۲) ، تفسیر مجمع البیان، ، ترجمه حسین نوری، چاپ سوم، تهران: نشر ناصر خسرو.
٢٣. طبری، محمد بن جریر، تفسیر طبری (1362)، ترجمه ابو لقاسم پاینده ج ۳، تهران: انتشارات اساطیر.
- ٢٤- غزالی، محمد بن محمد، (۱۳۲۴)، ج ۱، المقصد الاسمی فی شرح معانی اسماء الله الحسنی، نشر سعادت، بی جا.
٢٥. فیروز آبادی، محمد بن یعقوب (۱۳۷۳)، ج ۲، بصائر ذوی التمیز فی لطائف الكتاب العزیز، انتشارات دانشگاه: تهران..
٢٦. قرشی، سید علی اکبر (۱۳۷۱)، قاموس قرآن، ج ۳ نشردارالكتب اسلامی، تهران.
٢٧. کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی ۱۳۷۸، نشر جهان آرا: تهران .
٢٩. مصباح یزدی، محمد تقی (۱۳۹۱)، آموزش عقاید ، چاپ ۵۸، قم: سازمان تبلیغات اسلامی.
- ٣٠- مرتضوی زبیدی. محمد بن محمد، (۱۴۱۴) تاج العروس، ج ۲، بیروت: نشر دارالفکر.
٣١. موسوی، خلیل، (۱۳۹۳)، مراتب توحید الهی در حکمت متعالیه و اثر پذیری از قران و سنت، مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی (ص): قم.
٣٢. همدانی درود آبادی حسین ، (۱۳۸۷)، شرح اسماء الحسنی بی جا، چاپ اول.
٣٣. مطهری، مرتضی (۱۳۸۱) مجموعه آثار، ج ۲۸، چاپ دهم، تهران: نشر صدر.

٣٤. بن زکریا ، احمد بن فارس (١٤٠٤) ، معجم مغاییس اللげ ، تحقیق محمد عبد السلام، مکتب اعلام اسلامی

قم.

مقالات.

٣٥. مهرکی بهادر، ساجدی علی محمد، (١٣٩٣) ، تحلیل سمع و بصر حق تعالی از منظر ملاصدرا و امام

خمینی، فصلنامه علمی - پژوهشی اندیشه نوین دینی، شماره ٣٦،

٣٦. امامی جمعه، سیدمهدی ، سیدمعین الدین خلیفه سلطانی (١٣٩٥) نقد و بررسی اختلاف نظر ابن سینا و

ملاصدرا درباره اتحاد و اختلاف مفهومی اسماء و صفات حق تعالی، فصلنامه علمی - پژوهشی فلسفه و

کلام، شماره ٤٨. دانشگاه اصفهان.